СТОЛЯРОВА А. А.
Київський національний університет імені Тараса Шевченка

ПРАГМАТИЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ДІЄСЛІВНИХ КАТЕГОРІЙ СПОСОБУ, ЧАСУ ТА СТАНУ В НОВОГРЕЦЬКИХ ЗАКОНОДАВЧИХ ТЕКСТАХ

У статті досліджено та пояснено специфіку функціонування категорій способу, часу та стану дієслова в текстах новогрецьких законодавчих документів з комунікативно-прагматичних позицій, виявлено розбіжності у їхньому функціонуванні в законодавчих текстах різних жанрів та з‘ясовано причини таких розбіжностей. Пропонована стаття становить першу у вітчизняній та грецькій елліністиці спробу аналізу прагматично значущих морфологічних особливостей дієслів у сучасних новогрецьких законодавчих текстах.
Ключові слова: законодавчий текст, кодекс, категорія, спосіб, час, стан, перформатив.

В статье рассматривается специфика функционирования категорий наклонения, времени и залога глаголов в текстах новогреческих законодательных документов с коммуникативно-прагматических позиций, выявляются различия в их функционировании в законодательных текстах различных жанров и раскрываются причины данных различий. Настоящая статья является первой в отечественной и греческой эллинистике попыткой анализа прагматически значимых морфологических особенностей глаголов в современных новогреческих законодательных текстах.
Ключевые слова: законодательный текст, кодекс, категория, наклонение, время, залог, перформатив.

The article focuses on the peculiarities of functioning of the verb categories of mood, tense and voice in the Modern Greek legislative texts. These peculiarities are viewed through the prism of the communicative and pragmatic approach. The author establishes the differences in the use of the categories in question in different genres of legislative texts and explains the reasons of such differences. The analysis of morphological peculiarities of verbs significant from pragmatic point of view in Modern Greek legislative texts constitutes the first attempt in both Greek and Ukrainian linguistics.
Key words: legislative text, code, category, mood, tense, voice, performative.

Тексти офіційно-ділового стилю, до яких належать зокрема законодавчі та процесуальні документи, досить тривалий час перебувають у фокусі уваги лінгвістичної науки, проте продовжують залишатися об‘єктом пильної уваги дослідників, про що свідчать виконані упродовж останніх двадцяти років дисертації та видані монографії, в тому числі в Україні ([1], [2], [3], [4]) та в Росії ([5], [6], [7], [8], [9], [10]).

Якщо до останнього часу мовні особливості текстів юридичних документів розглядалися здебільшого ізольовано від екстралінгвістичної дійсності або з мінімальним її урахуванням, про що свідчать праці російських учених, зокрема А. Ушакова [11], А. Піголкіна [12], авторів

© *Столярова А. А.*

монографії “Язык закона” [13], та інших зарубіжних дослідників ([14], [15], [16], [17], [18], [19]), то з формуванням у лінгвістиці комунікативно-прагматичної дослідницької парадигми як частини загальнонаукового антропологічного підходу стилістичні особливості законодавчих текстів на всіх мовних рівнях, їхня композиційна будова почали розглядатися як прагматично зумовлені, як такі, що становлять результат впливу позамовних чинників.

Отож, **актуальність** обраної теми зумовлено загальною комунікативно-прагматичною орієнтацією сучасних лінгвістичних досліджень та, зокрема, відсутністю ґрунтовних розвідок з обраної теми як у вітчизняній, так і в грецькій елліністиці.

У цій статті ми ставимо за **мету** дослідити та пояснити специфіку функціонування категорій способу, часу та стану дієслова в текстах новогрецьких законодавчих документів з комунікативно-прагматичних позицій, виявити розбіжності у їхньому функціонуванні в законодавчих текстах різних жанрів та з‘ясувати причини таких розбіжностей.

Матеріалом правлять тексти чинних кримінального, кримінально-процесуального кодексів та спеціальних кримінальних законів Греції (у подальшому – КК, КПК та СКЗ відповідно) останніх десяти років загальним обсягом близько 1000 сторінок.

Предмет розвідки становлять прагматично значущі особливості використання колективним автором законів способу, часу та стану дієслова в обраних для аналізу законодавчих текстах. **Об’єктом** розгляду виступає, відповідно, уся сукупність дієслів, вживаних в аналізованих текстах.

Наукову новизну статті зумовлено тим, що в ній уперше в грецькій та вітчизняній елліністиці проведено аналіз прагматично значущих морфологічних особливостей дієслів у сучасних новогрецьких законодавчих текстах.

1. Спосіб дієслова. У плані морфології дієслова тексти КК, КПК та СКЗ Греції розкривають перед дослідником дивну річ, яку на перший погляд важко пояснити: незважаючи на те, що законодавчий текст як такий формулює норми поведінки, яким має слідувати громадянин, та містить інструкції для представників влади стосовно дій, до яких вони мають вдатися у випадку порушення громадянами цих норм, в аналізованих законодавчих текстах неможливо знайти приклад речення, де б дієслово стояло в наказовому способі. Переважна більшість дієслів стоять у дійсному способі. Наведемо декілька прикладів:

Ποινή δεν επιβάλλεται παρά μόνο για τις πράξεις εκείνες για τις οποίες ο νόμος την είχε ρητά ορίσει πριν από την τέλεσή τους [ст. 1 КК].

΄Οποιος επαιτεί από φυγοπονία ή από φιλοχρηματία ή κατά συνήθεια τιμωρείται με φυλάκιση μέχρι τριών μηνών [ст. 407 КК].

΄Οταν η απόφαση σε ποινική δίκη εξαρτάται από άλλη ποινική δίκη ... η πρώτη αναβάλλεται ωσότου εκδοθεί αμετάκλητη απόφαση στη δεύτερη δίκη [ст. 59 КПК].

Η αποκατάσταση ... διατάσσεται από το συμβούλιο εφετών στην περιφέρεια του οποίου κατοικεί μόνιμα εκείνος που τη ζητεί [ст. 531 КПК].

Τα μεταφορικά μέσα ή ψυκτικοί χώροι που χρησιμοποιήθηκαν για τη διάπραξη της ζωοκλοπής ή ζωοκτονίας ... κατάσχονται και παραδίδονται στην πλησιέστερη Τελωνειακή Αρχή για τη φύλαξη μέχρι την εκδίκαση της υπόθεσης [ст.5 СКЗ 1300/1982].

Τα μνημεία καταγράφονται, τεκμηριώνονται και καταχωρούνται στο Εθνικό Αρχείο Μνημείων που τηρείται στο Υπουργείο Πολιτισμού [ст. 4 СКЗ 3028/2002].

Необхідно зазначити, що така особливість, як майже повна відсутність у текстах законодавчих актів дієслів у наказовому способі, притаманна не лише текстам грецьких законів, а й аналогічним текстам іншими європейськими мовами, зокрема французькою. На згадану особливість законодавчих текстів вперше звернули увагу фахівці з філософії права, серед них Ж. Ре [20], Р. Капітан [21], Г. Мотульський [22]. Ґрунтовному аналізу цього явища присвячені праці М. Війє [23], Ж. Каліновського [24], П. Амселека [25] та інших дослідників. Констатують розповідну форму викладу правових норм у кодифікаційних актах також російський дослідник А. Піголкін [12:19] та грецький юрист К. Стаматис [26:168].

Як зазначає П. Амселек [25:114], перші з дослідників, що звернули увагу на використання індикативу у формулюванні правових норм, не могли дати цьому явищу належного пояснення. Зокрема Р. Капітан зазначав: “Індикатив та імператив – це два способи відмінювання дієслів. Ці два способи виражають два відмінних поняття, які ми також можемо називати індикативом та імперативом. Опозиція індикатива та імператива – це опозиція між тим, що є, та тим, що має бути” [21:1]. Зрозуміло, що така позиція не могла допомогти вченому пояснити явище не просто поодиноких випадків присутності, а виключної переваги в текстах законодавчих актів дієслів у індикативі та змушувала його вдаватися до надуманих пояснень.

Ж. Ре вбачав причину присутності в законах індикативу в тому, що вони містять не стільки самі норми права, скільки своєрідне доктринальне представлення їхнього змісту. Іншими словами, мова закону є описовою та являє собою не що інше, як метамову [20:45]. Полемізуючи з таким поясненням, М. Війє зазначає, що якщо самі норми не містяться навіть у законах, тоді є сумніви з приводу того, чи існують вони взагалі [23:39]. Сам же він схильний вважати, що основною метою правового дискурсу є визначення статусу кожного суб‘єкта права та інформування кожного про те, що є [23:46].

Ряд дослідників, серед яких Г. Мотульський, вбачають причину феномену в тому, що законодавець має тенденцію до формулювання норм права в евфемістичній формі [22:13]. В цьому поясненні є зерно істини, адже спонукання може виражатися в імліцитній формі. Приклади імпліцитного спонукання наводить і Війє [23:39–40]: *“Cet exposé dure depuis une heure” = “Passez à la conclusion ! ” (“Ця доповідь триває протягом години” = “Переходьте до висновків!”), “On ne fume pas ici” = “Ne fumez pas! ” (“У нас не палять” = “Не паліть тут!”).* Це пояснення наближає нас до осягнення означеної проблеми, проте не є достатнім, щоб пояснити, чому використання індикативу, як змушені визнати самі дослідники [25:116], не лише нічого не змінює в нормативному, регулятивному характері законодавчого тексту і не перешкоджає розумінню його норм, а навпаки, виступає оптимальним засобом їхнього вираження.

Ключ до пояснення цієї проблеми може дати теорія перформативів Дж. Остіна [27], теорія мовленнєвих актів Дж. Серля [28] та їхня інтерпретація іншими дослідниками, зокрема фахівцями з філософії права, серед яких ідеї Остіна та Серля знайшли найбільший відгук, адже робити щось за допомогою слова – це безпосередня функція права. Фахівці з філософії права поділяються на два табори в залежності від того, як вони співвідносять мовленнєві акти з перформативами. Перша група, до якої належать зокрема Л. Фергюсон, Т. Гізберт-Студніцький та Ж. Лего, захищає ідею Остіна про те, що поняття “мовленнєві акти” відноситься до поняття “перформатив” як загальне до часткового. Іншими словами, вони стверджують, що якщо кожний перформатив є мовленнєвим актом, то не кожний мовленнєвий акт є перформативом. Представники ж другого табору, серед яких М. Блек, Л. Коен, М. Фурберг, І. Хеденіус, вважають теорію перформативів та теорію мовленнєвих актів двома різними теоріями, з огляду на що ці поняття не

перебувають у відношеннях загального та часткового [29:171]. У світлі такого підходу будь-який мовленнєвий акт може характеризуватися перформативністю.

На нашу думку, саме погляд на перформативність як на особливу якість мовленнєвого акту і дозволяє пояснити, чому формулювання правових норм у кодексах та досліджуваних законах за допомогою індикатива не перешкоджає їхній ідентифікації як правил, обов‘язкових для виконання. Будь-який мовленнєвий акт, експліцитно або імпліцитно виражений, може бути перформативом, якщо його виголошено за певних умов та певними особами. У кодексах та інших законах законодавець постулює правила поведінки, надає існуючим речам юридичного статусу чи навіть постулює існування в юридичній дійсності речей, які насправді не існують, – тобто створює особливу юридичну дійсність, що складається зі звичайних та суто юридичних реалій. Кожний законодавчий акт є перформативом, причому його особливим різновидом – юридичним перформативом, який, на відміну від неюридичних, вирізняється об‘єктивністю та універсальністю: всі його норми є обов‘язковими для виконання та тягнуть за собою відповідні юридичні наслідки, оскільки їх виголошено уповноваженою на те особою за відповідних обставин. Чинність викладених у кодексах та інших законах норм визначається та підкреслюється рамковою фразою, що виражає фундаментальну норму та вводить текст закону. Вона являє собою класичний перформатив з усіма його формальними ознаками, зокрема дієсловом *αποφασίζω* у першій особі монархічної множини [30:87], [31:520–522]. Так, рамкова фраза КК Греції має такий вигляд:

Ο πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας έχοντας υπ’όψη τις διατάξεις του άρθρου 36 παρ.2 εδ.2 και 3 (ΦΕΚ 182 Α’), με πρόταση του Υπουργού Δικαιοσύνης ***αποφασίζουμε****:*

Το κείμενο του Ποινικού Κώδικα, όπως ήδη ισχύει και μεταγλωττίστηκε στη δημοτική από την επιτροπή του άρθρου 36 παρ.1 του ν. 1406/83, έχει ως εξής: ...

Таку ж форму має і рамкова фраза КПК, з тією лише різницею, що в ній замість КК згадується КПК.

Зважаючи на те, що рамкова фраза вказує на юридичну перформативність досліджуваних текстів, що передбачає обов‘язковість для виконання та універсальність викладених у них норм, видається зайвим їхнє формулювання в імперативній формі, адже нагромадження дієслів у наказовому способі лише переобтяжувало б текст та робило б

його надто тенденційним та категоричним. Отже, доходимо висновку, що норми КК, КПК та СКЗ мають імпліцитну форму вираження за допомогою дійсного способу дієслів, оскільки їхня чинність визначається відповідними умовами прийняття цих документів уповноваженими на те особами та підтверджується класичною перформативною рамковою фразою, що міститься на початку кожного з документів і передує викладенню норм.

2. Часові форми дієслів. Загальновизнаною ознакою текстів офіційно-ділового стилю, в тому числі й законодавчих текстів, є висока частотність використання в них форм теперішнього часу. Аналіз текстів КК, КПК та СКЗ свідчить про те, що в них вживаються всі часи, наявні в системі новогрецької мови, окрім майбутнього перфекту, проте найуживанішим є теперішній час. Згідно зі здійсненими нами підрахунками у КК 54 % дієслів (53 % у Загальній частині та 55 % в Особливій частині) стоять у формі теперішнього часу. У КПК ж ця цифра сягає 90 %. Кількісне переважання форм теперішнього часу в тексті КПК пов‘язане передусім з тим, що в ньому домінує констатація принципів кримінального провадження, з огляду на що форми теперішнього часу зосереджені не лише в головних реченнях, а й у більшості підрядних. Натомість у КК переважає опис ситуацій. В головних реченнях, що містяться в ньому, також переважає теперішній час, проте, водночас там виникає необхідність уточнити, що чому передує, що відбулося до дії, позначеної дієсловом головного речення тощо. Велика ж кількість підрядних, у значній частині яких використовуються інші часові форми, і зумовлює процентне зменшення форм теперішнього часу в тексті КК.

Αν χορηγήθηκε αμνηστία, χάρη, αναστολή δίωξης, απόλυση υπό όρο ή επήλθε παραγραφή ή αφέθηκε οπωσδήποτε η ποινή για ένα ή περισσότερα από τα εγκλήματα που συρρέουν και των οποίων οι ποινές προσμετρήθηκαν κατά τις διατάξεις των προηγούμενων παραγράφων, ***εξακολουθεί*** *η εκτέλεση των υπόλοιπων ποινών ...* [ст.94 п.3 КК].

Аналогічні підрахунки часових форм, що використовуються в текстах СКЗ показали, що в них частка дієслів у теперішньому часі є такою ж, як і в КПК, та дорівнює 90 %.

Важливо підкреслити втім, що провідне місце теперішнього часу в досліджуваних законодавчих текстах визначається не лише кількісним переважанням форм теперішнього часу, а насамперед тим, що саме в теперішньому часі стоять присудки в головних реченнях складнопідрядних речень, які становлять переважну більшість в

означених текстах, а також у простих реченнях, тоді як використання інших часових форм обмежено підрядними реченнями. Отже, можна стверджувати, що досліджувані тексти написані в теперішньому часі. З одного боку, використання законодавцем теперішнього часу як провідного підкреслює чинність норм відповідного законодавчого акту щоразу, коли до нього звертається адресат, оскільки він постулює їх як щось існуюче в даний момент. З іншого боку, вживання теперішнього часу дозволяє досягти категоричності висловлювання, не переобтяжуючи текст деонтичними маркерами – "повинен", "зобов'язаний" тощо, оскільки завдяки використанню теперішнього часу сутність норм представляється як щось дане, об'єктивно існуюче, незалежне від наших бажань – те, чого змінити не можна.

3. Стан дієслів. Відомо, що офіційно-діловому стилю на рівні морфології притаманна підвищена частотність уживання дієслів у пасивному стані. Підвищений рівень присутності дієслів у пасивному стані в текстах офіційно-ділового стилю та зокрема в законодавчих текстах пояснюється цілою низкою причин. По-перше, вживання дієслів-присудків у пасивному стані сприяє досягненню безособовості, загальності та об'єктивності офіційного тексту, оскільки дозволяє не називати суб'єкта дії – ані уповноважених органів влади, ані фізичних осіб як суб'єктів права:

Η ποινή που <u>εκτίθηκε</u> ολικά ή μερικά στην αλλοδαπή, αν επακολουθήσει καταδίκη στην ημεδαπή για την ίδια πράξη, <u>αφαιρείται</u> από την ποινή που επέβαλαν τα ελληνικά δικαστήρια [ст. 10 ΚΚ].

Με φυλάκιση μέχρι έξι μηνών <u>τιμωρείται</u> όποιος παραβιάζει τους περιορισμούς που του έχουν <u>επιβληθεί</u> νόμιμα στην ελευθερία της διαμονής και τις σχετικές υποχρεώσεις του [ст. 182 ΚΚ].

Οι ένορκοι που <u>κληρώθηκαν</u> για την σύνοδο <u>καλούνται</u> με κλήση να εμφανιστούν στους τακτικούς δικαστές του μεικτού ορκωτού δικαστηρίου ... [ст. 387 παρ.1 ΚΠΚ].

Αν οι αντιρρήσεις <u>προβληθούν</u> εμπρόθεσμα σύμφωνα με το άρθρο 415, η απόφαση που <u>εκδόθηκε</u> ανατρέπεται, και η υπόθεση <u>εισάγεται</u> για να <u>συζητηθεί</u> με την κοινή διαδικασία ... [ст. 416 παρ.1 ΚΠΚ].

Οι αξιόποινες πράξεις που <u>αναφέρονται</u> στο άρθρο 1 παρ. 1 του νόμου αυτού <u>παραγράφονται</u> με συμπλήρωση πέντε ετών από την ημέρα που <u>τελέστηκαν</u>. Η προθεσμία της παραγραφής ... <u>αναστέλλεται</u> μόνο στις εξής περιπτώσεις: α) όσο διαρκεί η βουλευτική περίοδος κατά την οποία <u>τελέστηκε</u> η

πράξη, εκτός αν στο μεταξύ εκδόθηκε η απόφαση του άρθρου 6 παρ.2 του νόμου αυτού ... [ст. 3 СКЗ 3126/2003].

Як видно з наведених прикладів, законодавець фокусує нашу увагу на діях та процесах, що відбуваються, на тому, за яких умов вони здійснюються, з огляду на що інформація про те, хто є агенсом, видається йому зайвою, другорядною та опускається завдяки використанню пасивного стану дієслів.

Згідно з нашими підрахунками кількісне співвідношення між дієсловами в активному та пасивному стані у текстах обох аналізованих кодексів є приблизно однаковим: у КК активні дієслова становлять 43 % від загальної кількості наявних у тексті дієслів, тоді як пасивні – близько 56 %; у КПК – 48 % та 52 % відповідно. Як бачимо, пасивні дієслова складають більше половини дієслів, що містяться в текстах, проте необхідно наголосити на тому, що в КК активні та пасивні дієслова розподіляються нерівномірно. В ході аналізу було виявлено, що в Загальній частині КК пасивні дієслова сягають 74 % від загальної кількості дієслів, тоді як активні становлять лише 26 %. Натомість в Особливій частині кількість пасивних дієслів суттєво зменшується – з 74 % до 39 %, а кількість активних дієслів у ній збільшується до 61 %. Нерівномірний розподіл дієслів активного та пасивного стану в КК зумовлено тим, що в Загальній частині в основному постулюються загальні принципи дії кримінального права та даються визначення певним юридичним поняттям, з огляду на що підметами в реченнях виступають юридичні терміни та термінологічні словосполучення на їхнє позначення, що й визначає пасивний стан дієслів-присудків:

Οι ελληνικοί ποινικοί νόμοι εφαρμόζονται και για την πράξη που χαρακτηρίζεται από αυτούς ως κακούργημα ή πλημμέλημα και που τελέστηκε στην αλλοδαπή από ημεδαπό, αν η πράξη αυτή ***είναι*** *αξιόποινη και κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέστηκε ή αν διαπράχθηκε σε πολιτειακά ασύντακτη χώρα* [ст. 6 пар.1 КК].

Як видно з наведеного прикладу, з шести наявних у цьому реченні дієслів лише одне – *είναι* – активне.

Натомість панівним типом речень в Особливій частині є складнопідрядне речення з означальним підрядним, що вводиться за допомогою неозначеного займенника *όποιος*. Іншими словами, загальною формулою речень є “Той, хто робить те-то, карається так-то”. Відповідно, у підрядному реченні превалюють однорідні присудки в активному стані, що описують дії, визнані законом злочинними, і лише присудок

головного речення виражено пасивним дієсловом. Як видно з наведеної формули, найчастіше цим дієсловом виступає саме дієслово *τιμωρώ* у 3-ій особі однини теперішнього часу пасивного стану – *τιμωρείται*:

Όποιος με πρόθεση νοθεύει, καταστρέφει ή κρύβει έγγραφα ή άλλα αντικείμενα που μπορούν να χρησιμεύσουν για την απόδειξη δικαιωμάτων ή την υποστήριξη συμφερόντων του ελληνικού κράτους ή συμμάχου του απέναντι σε άλλο κράτος, ***τιμωρείται*** *με κάθειρξη* [ст. 150 КК].

У наведеному прикладі три однорідних присудки (*νοθεύει, καταστρέφει, κρύβει*) в підрядному реченні, а також складений присудок залежного від нього підрядного (*μπορούν να χρησιμεύσουν*) виражені дієловами в активному стані, і лише присудок головного речення виражено пасивним дієсловом (*τιμωρείται*).

Підрахунки, проведені на текстах СКЗ, свідчать про те, що частка пасивних дієслів у них є приблизно такою самою, як і в кодексах, тобто складає в середньому трохи більше 50 %. При цьому так само, як і в КК, у текстах СКЗ спостерігається нерівномірний розподіл пасивних форм упродовж тексту: пасивні форми компактніше зосереджені в першій половині тексту, тоді як наприкінці тексту їхня концентрація суттєво зменшується. Причина цього полягає в тому, що структура тексту СКЗ багато в чому нагадує КК з його Загальною та Особливою частинами, адже так само, як і в останньому, на початку текстів СКЗ формулюються принципи здійснення певного роду діяльності, тоді як наприкінці містяться статті, в яких за такою саме формулою, як і в КК, визначаються санкції за їхнє порушення. Ілюстрацією можуть слугувати дві статті з СКЗ 3028/2002, одну з яких взято з початкового розділу, а другу – з розділу, що містить статті з санкціями за порушення:

Αρθρο 4. **Εθνικό Αρχείο Μνημείων**.

1. Τα μνημεία καταγράφονται, τεκμηριώνονται και καταχωρούνται στο Εθνικό Αρχείο Μνημείων, που τηρείται στο Υπουργείο Πολιτισμού.

2. Με προεδρικό διάταγμα, που εκδίδεται με πρόταση του Υπουργού Πολιτισμού, ρυθμίζεται η οργάνωση ... του Εθνικού Αρχείου Μνημείων και προσδιορίζονται ο τρόπος καταγραφής των μνημείων, ο τρόπος προστασίας των δεδομένων ....

Αρθρο 56. **Φθορά μνημείου.**

Όποιος καταστρέφει, βλάπτει, ρυπαίνει ... ή αλλοιώνει τη μορφή μνημείου ... ή πολιτιστικού αγαθού ..., ***τιμωρείται*** *με φυλάκιση τουλάχιστον δυο ετών.*

Необхідно вказати на те, що категорія пасивності в аналізованих текстах реалізується не лише у відповідних формах дієслів, а й передається за допомогою пасивних форм дієприкметників – теперішнього часу, аористу та перфекту, представлених як у кодексах, так і в СКЗ. Проте, якщо в оригінальних текстах кодексів, а також СКЗ катаревусою, ці дієприкметники вживалися дуже широко, сприяючи уникненню підрядності та збереженню лаконічності й стрункості законодавчого тексту, то в димотичних текстах кодексів та пізніших СКЗ їх було збережено в основному в термінології. Субстантивовані пасивні дієприкметники виконують роль термінів, позначаючи здебільшого юридичний статус осіб (*ο ανακρινόμενος, ο απολυόμενος, ο αποφυλακιζόμενος, ο κατηγορούμενος, ο εκζητούμενος; ο καταδικασμένος, ο φυλακισμένος; ο αδικηθείς, ο ζημιωθείς).* Несубстантивовані пасивні дієприкметники входять до складу термінологічних словосполучень, модифікуючи іменник: *η εκτιόμενη ποινή, η ανασταλείσα ποινή, ο απελαθείς αλλοδαπός, η προξενηθείσα ζημιά* тощо.

Окрім дієслів та дієприкметників пасивне значення в димотиці передається також за допомогою конструкції “дієслово-зв‘язка + віддієслівний прикметник на *–τος*”, яка вживається, якщо необхідно утворити пасивну форму відкладних дієслів:

Όλα τα άλλα πρόσωπα που απολαμβάνουν το προνόμιο της ετεροδικίας με βάση είτε συμβάσεις που έχουν συναφθεί με άλλα κράτη είτε διεθνή έθιμα που <u>γίνονται αποδεκτά</u> από όλα τα κράτη [ст. 2 КПК].

Τι πρέπει να περιέχει και πότε <u>είναι παραδεκτή</u> η αίτηση [ст. 17 КПК].

Порівняльний аналіз текстів кодексів димотикою та катаревусою засвідчує, що пасивне значення в димотичних текстах має здебільшого дієслівне вираження, тоді як у катаревусі його вираження часто брали на себе дієприкметники.

Проведене дослідження дозволило дійти таких **висновків**:

1. Панування в законодавчих текстах дійсного способу дієслова пов‘язане з тим, що, будучи ухваленими за особливих обставин, вони являють собою перформативні висловлювання, чинність норм яких визначається рамковими фразами текстів аналізованих кодексів, які являють собою експліцитний перформатив з відповідним дієсловом. Внаслідок цього зникає необхідність у переобтяженні усього обсягу законодавчих текстів формами наказового способу.

2. Проведений аналіз дозволив виявити розбіжності у відсотковому співвідношенні форм теперішнього часу в аналізованих текстах

кримінального законодавства. Хоча найуживанішим у всіх з аналізованих текстів є теперішній час, причому не лише кількісно, а й якісно (в ньому стоять присудки головних речень), у КПК кількість дієслівних форм у теперішньому часу значно перевищує їхню кількість в КК (90 % та 54 % відповідно). Останнє пов‘язане з тим, що в КПК констатуються правила кримінального провадження, в результаті чого теперішній час є панівним і в підрядних реченнях. Натомість у КК переважає опис ситуацій. Уживання теперішнього часу дозволяє авторові-законодавцеві досягти необхідної категоричності формулювання правових норм, не зловживаючи деонтичними маркерами.

3. Дієслова у пасивному стані становлять більше половини усіх дієслівних форм в аналізованих текстах, дозволяючи авторові досягти бажаних безособовості, загальності та об‘єктивності викладу норм. Проте в межах КК пасивні та активні форми дієслів розподілено дуже нерівномірно: в Особливій частині КК частка активних форм різко зростає, сягаючи 61 %. Це пояснюється тим, що в Загальній частині, докладно описуються злочинні дії, які підлягають покаранню за формулою “Той, хто робить те-то, карається так-то”.

Перспективи подальших досліджень. Метою подальших досліджень може стати докладне вивчення та пояснення відмінностей у використанні дієслівних категорій способу, часу та стану в текстах законодавчих та процесуальних документів, аналіз специфіки функціонування категорії модальності в різних жанрах офіційно-ділового стилю.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Максимов С. Е.* Прагматические и структурно-семантические особенности текста международного договора (на материале английского языка) : дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / С. Е. Максимов. – К., 1984. – 196 с. 2. *Круковський В. І.* Комунікативно-прагматичний аспект французьких законодавчих текстів : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 “Романські мови” / В. І. Круківський. – К., 1996. – 211с. 3. *Власенко М. С.* Комунікативно-прагматичний аспект іспанського законодавчого тексту : дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.05 “Романські мови” / М. С. Власенко. – К., 2001. – 246 с. 4. *Дерді Е. Т.* Словотвірні та структурно-семантичні характеристики англійських юридичних термінів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.04 / Е. Т. Дерді – К., 2003. – 23 с. 5. *Грязин И.* Текст права: опыт методологического анализа конкурирующих теорий / И. Грязин. – Таллин : Ээсти паамат, 1983. – 187 с. 6. *Губаева Т. В.* Словесность в юриспруденции / Т. В. Губаева. – Казань : Изд-во Казанск. ун-та, 1995. – 301 с. 7. *Власенко Н. А.* Язык права : [монография] / Н. А. Власенко. – Иркутск : Восточно-Сибирское книжное издательство, 1997. – 176 с. 8. *Телешев А. А.* Лингвопрагматические особенности французского законодательного дискурса : дисс. на соискание науч. степени канд.

филол. наук : спец. 10.02.05 “Романские языки” [Электронный ресурс] / А. А. Телешев. – Н. Новгород, 2004. – 178 с. – Режим доступа к дисс. : http://www.diss.rsl.ru 9. *Андрющенко С. В.* Коммуникативно-прагматическая структура высказываний в судебном диалоге (на материале английского языка) : дисс. на соискание науч. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Романские языки” [Электронный ресурс] / С. В. Андрющенко. – Армавир, 2005. – 155с. – Режим доступа к дисс. : http://www.diss.rsl.ru 10. *Пыж А. М.* Функционально-прагматические и дискурсивные аспекты использования английской юридической терминологии : дисс. На соискание нач. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” [Электронный ресурс] / А. М. Пыж. – Самара, 2005. – 211 с. – Режим доступа к дисс. : http://www.diss.rsl.ru 11. *Ушаков А. А.* Очерки советской законодательной стилистики / А. А. Ушаков. – Пермь : Изд-во Пермск. гос. ун-та, 1967. – 206 с. 12. *Пиголкин А. С.* Особенности языка законодательства как особого стиля литературной речи / А. С. Пиголкин // Учёные записки ВНИИ советского законодательства. – Вып. 26. – М., 1972. – С. 3–20. 13. *Язык* закона / под ред. А. С. Пиголкина. – М. : Юридическая литература, 1990. – 190 с. 14. *Mimin P.* Le style des jugements : Vocabulaire – Construction – Dialectique – Formes juridiques / P. Minin. – Bruxelles : Librairies techniques, 1970. – 420 p. 15. *Sourioux J.-L.* Le langage du droit / *J.-L. Sourioux, P. Lerat*. – Paris : Presses Universitaires de France, 1975. – 133 p. 16. *Raymondis L. M., Guern M.* Le langage de la justice pénale / *L. M. Raymondis, M. Guern*. – Paris : CNRS , 1976. – 201 p. 17. *Mackaay E.* Les notions floues en droit ou l’économie de l’imprécision / E. Mackaay // Langages. – Paris : Didier-Larousse, 1979. – № 53. – P. 33–51. 18. *Bordeaux M.* La grille du temps: approche lexicale du temps des lois (Code civile, 1804) / M. Bordeaux // Langages. – Paris : Didier–Larousse, 1979. – № 53. – P. 103–116. 19. *Sourioux J.-L.* L’analyse de texte. Méthode générale et applications au droit / *J.-L. Sourioux, P. Lerat*. – Paris : Dalloz, 1986. – 68 p. 20. *Ray J.* Essai sur la structure logique du Code civil francais / J. Ray. – Paris : Felix Alcan, 1926. – P. 39–53. 21. *Capitant R.* Introduction a l’étude de l’illicite. L’impératif juridique, thèse de doctorat en droit / R. Capitant. – Paris, 1928. – P. 1–84. 22. *Motulsky H.* Principes d’une réalisation méthodique du droit privé / H. Motulsky. – Paris : Sirey, 1948. – P. 1–48. 23. *Villey M.* De l’indicatif dans le droit / M. Villey// Archives de philosophie du droit. – Paris, 1974. – № 19. – P. 33–62. 24. *Kalinowski G.* Sur les langages respectifs du legislateur, du juge et de la loi / G. Kalinowski // Archives de philosophie du droit. – Paris, 1974. – № 19. – P. 63–74. 25. *Amselek P.* Philosophie du droit et théorie des actes de langages / P. Amselek // Théorie des actes de langage, éthique et droit / dir. P. Amselek. – Paris : Presses Universitaires de France, 1986. – P. 109–164. 26. *Σταμάτης Κ. Μ.* Η θεμελίωση των νομικών κρίσεων / Κ. Μ. Σταμάτης. – Αθήνα-Θεσ/νίκη : Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005. – Σ. 54–190. 27. *Austin J. L.* How to Do Things with Words? / J. L. Austin.– Oxford : Oxford Univ. Press, 1962. – P. 3–47. 28. *Searle J. R.* Speech Acts : An Essay in the Philosophy of Language / J. R. Searle. – Cambridge, 1969. – P. 6–57. 29. *Grzegorczyk Ch.* L’impact de la théorie des actes de language dans le monde juridique : essai de bilan / Ch. Grzegorczyk // Théorie des actes de langage, éthique et droit / dir. P. Amselek. – Paris : Presses Universitaires de France, 1986. – P. 165–194. 30. *Pavlidou Th.* Performative Verbs in Modern Greek and Other Syntactical Complements / Th. Pavlidou // Linguistic Action: Some Empirical-Conceptual Studies / ed. Roy O. Freedle. – Series “Advances in Discourse Processes”. – Norwood, New Jersey : Ablex Publishing House, 1985. – Vol. XXIII. – P. 85–94. 31. *Παπαρίζος Χ.* Προσλεκτικοί ενδείκτες στον ελληνικό νομικό λόγο / Χ. Παπαρίζος // Μελέτες για την ελληνική γλώσσα. Πρακτικά της 22ης ετήσιας συνάντησης του Τομέα Γλωσσολογίας της Φιλοσοφικής Σχολής του Α.Π.Θ. στις 27–29 Απριλίου 2001. – Α’ τόμος. – Θεσ/νίκη, 2002. – Σ. 519–530.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. *Αναγνωστόπουλος Η. Γ.* Ποινική νομοθεσία ΙΙ / Η. Γ. Αναγνωστόπουλος. – Δίβιβλος : Ποινικός Κώδικας, Κώδικας Ποινικής Δικονομίας. – Αθήνα : Π.Ν. Σάκκουλας, Δίκαιο και Οικονομία, 2004. – 792 σ. 2. *Μαργαρίτης Λ., Παρασκευόπουλος Ν.* Ποινικός Κώδικας και ειδικοί ποινικοί νόμοι / *Λ. Μαργαρίτης , Ν. Παρασκευόπουλος*. – Αθήνα-Θεσσαλονίκη : Εκδόσεις Σάκκουλα, 2005. – Σ. 378–1063.